

Síntesi històrica de l'Hospital de Girona

per

**Jaume Marquès
i Casanovas**

La societat gironina en centúries passades ha estat sempre amatent a auxiliar el proïsme a impuls dels sentiments humanitaris sublimats per l'ideal religiós.

Al llarg de la seva història ha estat provada per moltes calamitats i ha assolit una experiència col·lectiva de salvament i d'assistència mútua admirable.

Limitant-nos a l'assistència social en l'aspecte permanent, constatem una sèrie d'institucions ciutadanes, que amb diferents noms conflüïren al mateix fi d'ajuda dels necessitats. Penseu en la «Pia Almoïna del Pa de la Seu», que a més de fornir pa als pobres, va fer una obra urbanística tan admirable com l'edifici que ara alberga el Col·legi d'Arquitectes: l'Hospital de Sant Pere, situat al carrer de Galligans; l'Hospital de Sant Llätzer, que era a l'extrem del carrer de Pedret; l'Hospital dels pelegrins, constatat en diversos documents; la casa de Misericòrdia, que va erigir l'edifici situat al davant d'aquest Hospital; la *beneficència judaica*, impulsada per motius religiosos de siane ben divers; i sobretot l'antiquíssim Hospital de Santa Caterina, que ara fa tres-cents anys fou traslladat a aquest edifici construït expressament per a acollir els pobres i per a salvar vides humanes.

En gràcia a la brevetat, deixo d'enumerar una multitud de centres assistencials, asils, residències i institucions de caritat que actuen tant a la ciutat de Girona com arreu de les nostres comarques, tant fundats i dirigits per religiosos i religioses, com de caràcter diocesà o parroquial, tots mantinguts amb el suport de la generositat dels nostres fidels impulsats per la caritat cristiana.

* * *

Primer. — 1212. Erecció de l'Hospital Nou de Santa Caterina per la Confraria de Sant Martí.

Les confraries llavors no eren sols una associació per a honorar els sants i fer festes religioses, sinó que tenien una transcendència social molt marcada. El mateix títol de Sant Martí ho indica. Aquest sant era famós per haver donat la meitat de la seva capa a un pobre que anava força despullat. Era una germandat establerta per a auxiliar els necessitats tant si estaven malalts com si estaven bons. Fou, doncs, una iniciativa privada, un impuls del poble, canalitzat per la germandat, qui va establir aquell hospital. Es clar que hi va intervenir l'autoritat, representada pels Jurats de la ciutat, els quals van sumar-se a l'entusiasme popular dotant un benefici per tal que un sacerdot tingués cura espiritual dels asilats.

No podem pas dubtar de la intervenció de l'Església per mitjà de l'autoritat del bisbe perquè sense ella ni l'Hospital ni el benefici no hau-

Façana de l'Hospital de Santa Caterina.

rien tingut personalitat jurídica o legal. Llavors era bisbe una destacada personalitat de les nostres comarques que tenia el nom d'Arnau de Creixell, qui va maldar per posar pau entre els homes del seu temps.

En van dir l'Hospital Nou de Santa Caterina.

Ja sabem que hi havia de temps antic un hospital a l'extrem del carrer de Pedret, anomenat de Sant Llätzer, destinat als malalts especialment als afectats de lepra, que per aquell temps era una malaltia endèmica als països catalans. La primera data documental arriba fins a l'any 1170 i j suposa establert aquell hospital ran d'una església de Sant Jaume, del qual també després va prendre el nom.

L'Hospital Nou era més aviat per a recollir els pelegrins, que per aquell temps circulaven en gran nombre per les nostres comarques de pas vers els santuaris famosos de la cristiandat. La dèria de viatjar s'havia estès entre el poble cristià. Era el **turisme** d'aquell temps. Això va ocasionar el contagi de malalties com la mateixa lepra, portada d'Orient pels romeus; però sens dubte portava beneficis al país per l'intercanvi de mercaderies, pel coneixement d'altres costums i altres gents i també, cal no oblidar-ho, perquè els romeus compraven productes

del país, els feien conèixer en llurs regions d'origen i deixaven diners a la ciutat.

Un llibre d'administració de l'Hospital va transcriure una inscripció que hi havia a la façana de l'Hospital, on es deia que allà Crist hi era alimentat en la persona dels pobres i seguidament l'autor de la còpia hi va afegir una sentència de Ciceró segons la qual «L'Hospitalitat envers els estrangers és una virtut lloable i un ornament de la societat».

Així, doncs, el mòbil dels fundadors era l'exercici de l'hospitalitat envers els pelegrins pobres que, segons el catecisme, és una de les obres de misericòrdia corporal.

El caràcter popular de la fundació el va fer constar l'autor de la inscripció llatina, dient que «el poble devot a Déu va establir l'Hospital», en llatí molt entenedor deia: «Plebs devota Deo hospitale statuit». La iniciativa va sortir de la plebs és a dir del poble. (1).

* * *

(1) El notari Nicolau Roca en el manual dels anys 1486-1491, diu:

«In capella sanctae Catherinae Hospitalis novi Gerundae, extra et ad latus ianuas capellae ipsius versus meridiem, in quodam lapide ibidem fixo, est sculpta scriptura sequens:

«Plebs devota Deo nutu mediante superno Hospitale quidem statuit quod cernis ibidem annis completis numero iam mille ducentis; nempe duodeno domus haec fundatur in anno. Dum solis mundo radiis fulgebit in isto pauperis hac spe Christus pascetur in ede. Gaude, Gerunda, modo, tanto redimita patrono, cuius in hoc speculo pietate resultet imago»

«Tullius in Officiorum secundo libro ait: «Recte enim est laudata hospitalitatis idque est reipublicae ornamentum extraneos».

(La inscripció, traduïda del llatí, deia:

«El poble devot a Déu, mitjançant el voler diví, per cert fundà l'Hospital que contemples ací complert el nombre de mil dos cents anys.

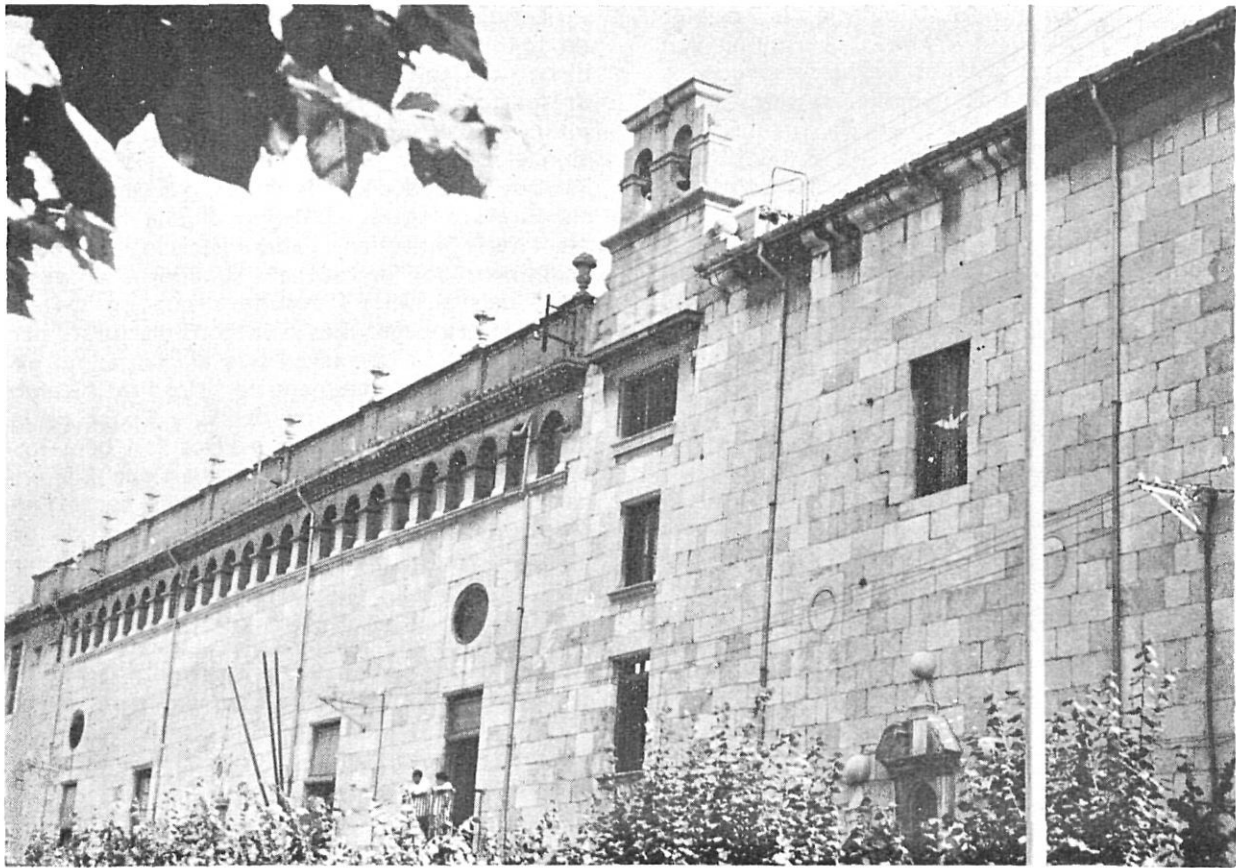
Aquesta casa fou fundada a l'any dotzè.

«Mentre un raig de sol brillarà en aquest món, Crist serà alimentat en aquesta casa per als pobres amb esperança.

Exulta, ara, Girona, redimida per tan gran protector, la imatge del qual brilli en aquest espill per la pietat».

La inscripció estava a una banda de la porta de l'església. Ben interpretada la llegenda entenc que vol dir que l'Hospital va ser fundat a l'any 1200; però l'església de Santa Caterina no fou acabada fins a l'any 1212.

Enric Claudi Girbal va donar la data de 1211 sense distingir entre l'Hospital i el temple.

Campanar d'espadanya de l'església de l'actual Hospital.

El pas de pelegrins per Girona el deduïm del fet que al carrer de Pedret hi hagué l'església de Sant Jaume i la de la Mare de Déu del Pilar. Del carrer que anava de la Catedral cap a l'Areny per on ara hi ha el Portal Nou, se'n deia Carrer del Pelegrí; hi hagué a Girona un pont i un portal anomenat del Pelegrí i àdhuc un Hospital també anomenat del Pelegrí, situat al carrer dels Perolers.

Havia de ser bonic de veure passar caravanes de romeus pels carrers de Girona vestits amb túniques o capes i amb barrets on penjaven les petxines anomenades per això pelegrines i amb un bordó que tenia una carabassa lligada al capdamunt. Allà on paraven per a menjar i dormir, hom els preguntava què passava del món; quines notícies portaven i com era la gent del seu país.

La segona efemèride és de l'any 1342 i ens diu que en aital data l'establiment era regit pels Jurats de la Ciutat de Girona, és a dir que havia esdevingut hospital municipal. Amb

altres mots, ni la caritat privada ni les fundacions fetes en favor de l'Hospital no abastaven a cobrir les despeses i s'en hagué de fer càrrec l'Ajuntament. Com s'explica aquest fet?

Sabem que a l'any 1333 va començar a les nostres comarques una llarga temporada de sequedat, a conseqüència de la qual hi hagué una gran carestia de queviures. Els documents de la Catedral l'esmenten amb el nom de mal any primer. Va planar damunt del país el flagell de la fam. També la guerra, a què estava molt donat el rei Pere III, el Cerimoniós, i per fi la pesta, que a l'any 1348 va trobar la gent depauperada i exhausta per la fam, va fer estralls a Girona i a tot Catalunya. Hom calcula que van morir els dos terços de la població. Una crònica de la Catedral diu que moltes famílies van quedar sense hereus i que els habitants de les muntanyes, que van resistir millor l'epidèmia de la pesta, van baixar a viure a la ciutat ocupant les cases deshabitades.

Ja es comprèn, doncs, per què va venir a menys l'administració de l'Hospital.

* * *

Passada aquella gran tribulació, la societat gironina va tornar a afavorir l'Hospital. Van transcórrer més de dues centúries sense que els documents coneguts aportin dades noves sobre el funcionament de l'Hospital. El manual d'acords del Municipi anota que a l'any 1385 l'Ajuntament va nomenar un nou comanador, però això ja s'esdevenia d'ençà de l'any 1342.

En temps del rei Felip II l'Hospital va esdevenir hospital del rei. Així ho diu la històrica inscripció que s'ha conservat a l'entrada d'aquest establiment. Diu així: DEL SENYOR REY. EN SALVAGUARDA DE L'ESPITAL GENERAL DE LA CIUTAT DE GIRONA. 1571.

Aquesta làpida també mereix un comentari que la situï en el seu context històric.

El regnat de Felip II ha tingut una projecció molt brillant sobre Europa i sobre Amèrica; però als països catalans estigué marcat per una situació caòtica en el que afectava a la seguretat personal i a la de les possessions de la gent honrada. Hi hagué sempre una gran organització clandestina que es refugiava en les muntanyes composta d'uns tres-cents o sis-cents homes, segons les èpoques, els quals en escamots assaltaven les masies i amb tortures feien donar els diners i les provisions als seus habitants; segrestaven les persones benestants per fer-los pagar rescat; violaven dones honestes, entre elles ho feren a una donzella que estava asilada a l'Hospital de Santa Caterina a l'any 1559; atacaven els vianants en els camins reials, *mataven gent per venjances i altres innombrables delictes* com incendiar les cases i les propietats. Així ho comunicava el Capità General de Catalunya als mesos de juny i de setembre de l'any 1571.

En aital situació la salvaguarda del rei en favor de l'Hospital General de la ciutat de Girona significava que aquest edifici havia de ser considerat com casa o palau del rei en persona; que atacar-lo o violar la seva immunitat era un crim de **lesa majestat** que seria castigat molt severament.

Aquells **terroristes** tenien el nom de **delats** o bandits, eren exclosos de pau i treva; però ells es mantenien organitzats —aquadrillats, diu l'informe de 1571— baldament alguns caigueren en mans de la justícia i fossin executats.

La ciutat de Girona deu gran part del seu creixement i de l'urbanisme desenrotllat en aquell segle a la vinguda de gran nombre de cavallers i de propietaris de les comarques veïnes que van establir-se a Girona espantats dels perills que els amenaçaven en llurs domicilis, situats en despoblats.

* * *

La quarta data que veiem al programa és de 1648 i diu que els eclesiàstics designats pel bisbe i el Capítol Catedral van començar a prendre part en l'administració i regiment de l'Hospital. Això no obeïa a cap calamitat pública, sinó al caràcter picaresc innat en els gironins. Pel que es dedueix dels llibres d'administració, els jurats a voltes cometien alguna arbitrarietat interferint-se en l'administració; a voltes l'administrador deixava als subalterns el pagament dels serveis; i resultava que un mateix concepte era pagat més d'un cop; els jurats per la seva part es queixaven que el clergat no els ajudava en el sosteniment de l'Hospital ni amb donatius en vida ni amb deixes a l'hora de la mort. Hi havia qui llegava a l'Hospital béns immobles tan grabats amb àrregues que l'herència resultava una pèrdua econòmica per a l'establiment. Calgué prendre el determini de no *acceptar deixes, sense comprovar si eren beneficioses*. Per això van demanar al Capítol Catedral que hi intervingués per mitjà d'uns representants, com es feia, deien, a Barcelona i altres ciutats. El Capítol es va fer pregar molt, les negociacions van durar molt de temps; però per fi hi van accedir i en avant l'Hospital fou regit per una junta mixta de jurats i d'eclesiàstics de la Catedral.

El sistema es veu que va donar resultat perquè a la primera meitat del segle següent l'Hospital era un dels millors d'Espanya.

* * *

Un dels flagells que afligia sovint la nostra ciutat en aquell temps era la guerra i com que la guerra solia venir de la banda de França, la ciutat de Girona era sempre la que primer havia de parar el cop. A l'any 1653, en un episodi de la guerra de separació, les tropes franceses van emparar-se de l'Hospital de Santa Caterina, situat fora de les muralles, i van instal·lar-hi dos canons amb els quals van obrir una bretxa i van intentar un assalt a la ciutat i van estar a punt de prendre-la. Un cop alçat el setge, el Governador d'Armes va decidir d'enderrocar l'edifici i totes les cases anexas i amb la pedra va fortificar la muralla pel sector anomenat del Mercadal. Els Jurats de la ciutat van fer valer les seves raons i el seu prestigi per a evitar-ho; *efectivament van demorar un any l'execució*, però per fi a l'any 1654 tot l'edifici fou demolit.

La fundació va prosseguir l'assistència als asilats, malalts i bons, en un altre indret de la ciutat, que em sembla que devia ser l'antic Hospital de Sant Llätzer o de Sant Jaume de Pedret, amb el propòsit de reedificar l'Hospital de Santa Caterina quan fos possible.

La intervenció del bisbe Josep Ninot va facilitar l'adquisició d'uns terrenys, que eren

principalment patis i hortes dins les muralles, ací on és ara l'Hospital i a l'any 1666 va col·locar solemnement la primera pedra, dins la qual hom va posar un escrit, el text del qual s'ha conservat. (2).

Amb tretze anys va quedar enllestit aquest gran edifici, constituït per l'església, inaugurada el desembre de 1679 i les sales de l'Hospital inaugurades dos anys abans per la urgència de posar els malalts en la primera sala que fou acabada. La inauguració de l'església fou una festa molt sonada, que seria llarg d'explicar.

Heus ací per què celebrem avui aquesta commemoració.

* * *

Ja en l'antic hospital hi havia també casa de misericòrdia, anomenada vulgarment l'Hospici, que també fou acollit al nou edifici.

Uns cent anys més tard, concretament a l'any 1781, el bisbe Tomàs de Lorenzana i Bu-

Església de l'Hospital de Santa Caterina.

(2) La inscripció llatina es tradueix així:

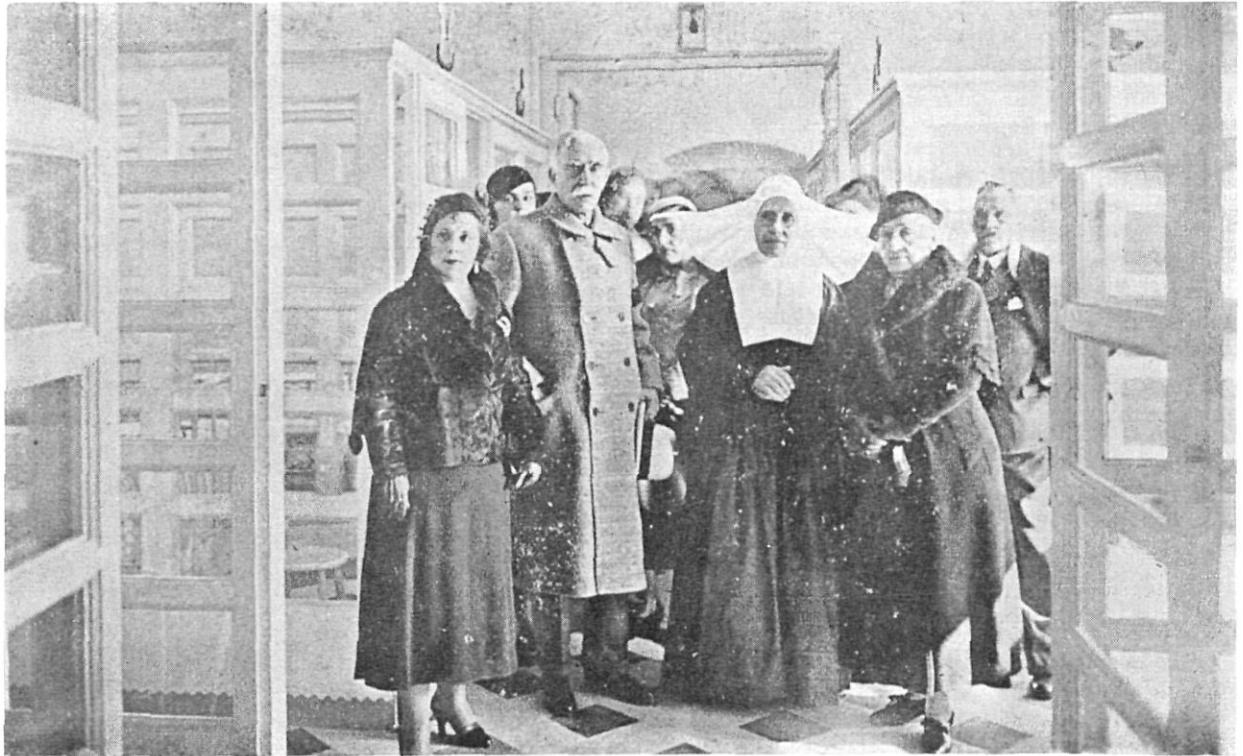
En nom de Déu. Amén. Avui, diumenge, dia 16 de maig, a l'any del Naixement de Nostre Senyor Jesucrist 1666, essent papa sasantedat Alexandre VII, pontífex òptim i suprem, en l'any onzè del seu pontificat, i regnant la Majestat catòlica i reial de Carles II, per la gràcia de Déu rei de Castella, d'Aragó, etc. i la sereníssima senyora Na Marianna reina, sa mare i tutora, i governadora general, l'Il·lustríssim i Revdm. Sr. en Josep Ninot, per la gràcia de Déu i de la Seu Apostòlica, bisbe de Girona, i conseller reial i assistent de dita Sa Santedat, ací va posar aquesta primera pedra per a donar inici a la construcció de la capella fædora sots la invocació de santa Caterina, verge i màrtir per a l'Hospital dels pobres malalts.

(3) La ressenya de les festes de la inauguració de l'església i de tot l'Hospital es troba en les actes del Capítol Catedralici i resumida, diu així:

«El dia 28 de desembre de 1679, dia dels sants Innocents, se feu la translació del santíssim sagrament a l'església nova de Santa Caterina de l'Hospital de la present ciutat, com se segueix: Tocades les dues hores, acudiren (a la Catedral) los religiosos, les confraries amb les banderes, gegants, dracs, guila, i los senyors jurats consistorialment amb les trompetes, dues cobles de músics, i la música sorda. Es començ la processó a dos quarts de tres amb sis bordons. Portava la custòdia lo canonge Narcís Burgués, degà, feia de diaca lo canonge Francisco Çanou i de subdiaca el canonge Mascaró, tots amb pluvials de llama blanca. Aportava lo sagrament amb una custòdia quadrada que està en lo sagrari del Corpus i no amb la dels tercers diumenges per ser de gran pes. Davant anaven trenta atxes amb escuts de la

ciutat, portades per trenta beneficiats de l'església; portaven lo tàlam los jurats de la ciutat i prohoms; la processó anà rectament a l'església de Sant Feliu, on entrà lo clero de dita església; isqué per la porta que mira a tramontana i prengué pel carrer de la Barca i, en ser al cantó del portal, girà per la plaça de Sant Feliu, per lo carrer de les Ballesteries, Argenteria, Plaça de les Cols, carrer de l'Abeurador i, en entrar a la plaça del Vi, s'encaminà plaça avall i, en arribar al cantó, prengué dret al Pont de Sant Francesc, entrà dins l'església de Sant Francesc per la porta d'Orient, isqué per la de migdia, que dona al pla de Sant Francesc, prengué per lo carrer de Fontanilles i, via dreta a l'església nova, entrà per la porta principal, que mira envers el septentrió... Arribats en ella lo oficiant deixà les formes petites dins la custòria del sagrari de l'església de l'Hospital i, tornant a prendre el veride..., se proseguí la processó eixint per la porta de l'església que dona al pati, després, eixint per la porta principal de l'Hospital que mira a tramontana, prengué per lo carrer dels Canaders, per la Plaça d'En Vila, isqué per lo portal, passàrem el riu Onyar amb pont de fusta cobert d'estores a expenses de la ciutat, entràrem per lo Portal de l'Angel, el carrer de l'Albereda, Plaça del Vi, per lo carrer dels Ciutadans, per la Força i dret a l'església i posats en el presbiteri, beneí lo poble i reservà amb els cants de ritual.

Al dia següent es celebrà ofici solemne per quatre capitulars a l'església nova amb el santíssim sagrament exposat.»

El President Macià inaugura la Clínica d'Infància a l'Hospital de les comarques gironines (22 de febrer de 1933).

tron va inaugurar el nou edifici de la Llar infantil, que ara és casa de Cultura, amb la qual va quedar lliure la part de l'Hospital que dona a sol ixent, i d'acord amb el Capítol, l'Ajuntament i un grup de gironins il·lustres i benefactors molt generosos, la va destinar a casa de Convalescència dels malalts, per tal que en ser donats d'alta, ja curats continuessin tenint l'assistència convenient en el període de convalescència. Llavors va nomenar-se una junta nova per a regir-la, en la qual a més dels jurats i dels canonges hi entraven dos cavallers de la ciutat.

La Junta va continuar pràcticament regint l'establiment fins a l'any 1820.

Ja a les Corts de Cadis hom començà a proposar noves orientacions sobre la Beneficència pública, que fou encomanada a les Diputacions provincials i als municipis, a més de la intervenció del govern central de Madrid.

Però els canvis polítics de la primera part de la centúria del mil vuit-cents no van permetre que fossin molt eficaces les disposicions i orientacions dictades en dit any 1820.

Finalment, a l'any 1855 i en altres successius foren preses les mesures decisives per tal que a les capitals de província les Diputacions prenguessin cura dels establiments benèfics de caràcter general. Així va començar la Diputació de Girona a prendre sobre seu aquesta càrrega veritablement feixuga de la beneficència provincial.

Per fi, a l'any 1932 quan la Generalitat de Catalunya va substituir les Diputacions en el territori del Principat, van entrar aires nous en aquesta casa i va canviar de nom: Fou l'Hospital de les Comarques Gironines. També hom va assajar moderns procediments d'assistència social, substituint el vell concepte de Beneficència pública.

Segurament pel curt espai de temps que va durar la institució no fou possible obtenir grans resultats pràctics, quedant-se la cosa amb un canvi de noms.

Avui comença probablement una nova etapa en el desenvolupament del nostre establiment, que esperem rendirà fruits esponsorosos i duradors.